

Karel Jaromír Erben - Vodník

I

Na topole nad jezerem
seděl vodník pod večerem:
„Sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije nit’.

Šiju, šiju si botičky
do sucha i do vodičky:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije nit’.

Dnes je čtvrtek, zejtra pátek -
šiju, šiju si kabátek:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije nit’.

Zelené šaty, botky rudé,
zejtra moje svatba bude:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije nit’.“

II

Ráno, raničko panna vstala,
prádlo si v uzal zavázala:
„Půjdu, matičko, k jezeru,
šátečky sobě vyperu.“

„Ach nechod’, nechod’ na jezero,
zůstaň dnes doma, moje dcero!
Já měla zlý té noci sen:
nechod’, dceruško, k vodě ven.

Perly jsem tobě vybírala,
bíle jsem tebe oblíkala,
v sukničku jako z vodních pěn:
nechod’, dceruško, k vodě ven.

Bílé šatičky smutek tají,
v perlách se slzy ukrývají,
a pátek nešťastný je den,
nechod’, dceruško, k vodě ven.“

Nemá dceruška, nemá stání,
k jezeru vždy ji cos pohání,
k jezeru vždy ji cos nutí,
nic doma, nic jí po chuti. -

První šáteček namočila -
tu se s ní lávka prolomila,
a po mladičké dívčině

zavířilo se v hlubině.

Vyvalily se vlny zdola,
roztáhly se v širá kola;
a na topole podle skal
zelený mužík zatleskal.

III

Nevesely, truchlivy
jsou ty vodní kraje,
kde si v trávě pod leknínem
rybka s rybkou hraje.

Tu slunéčko nezahřívá,
větrík nezavěje:
chladno, ticho - jako žel
v srdci bez naděje.

Nevesely, truchlivy
jsou ty kraje vodní;
v poloutmě a v polousvětle
mine tu den po dni.

Dvůr Vodníkův prostranný,
bohatství v něm dosti:
však bezděky jen se v něm
zastavují hosti.

A kdo jednou v křišťálovou
bránu jeho vkročí,
sotva ho kdy uhlédají
jeho milých oči. -

Vodník sedí mezi vraty,
spravuje své sítě
a ženuška jeho mladá
chová malé dítě.

„Hajej, dadej, mé děťátko,
můj bezděčný synu!
Ty se na mne usmíváš,
já žalostí hynu.

Ty radostně vypínáš
ke mně ručky obě:
a já bych se radš viděla
tam na zemi v hrobě.

Tam na zemi za kostelem
u černého kříže,
aby má matička zlatá
měla ke mně blíže.

Hajej, dadej, synku můj,
můj malý Vodníčku!
Kterak nemám vzpomínati
smutná na matičku?

Starala se ubohá,
komu vdá mne, komu?
Však ani se nenadála,
vybyla mne z domu!

Vdala jsem se, vdala již,
ale byly chyby:
starosvati - černí raci,
a družičky - ryby!

A můj muž - bůh polituj! -
mokře chodí v suše
a ve vodě pod hrnčičky
strádá lidské duše.

Hajej, dadej, můj synáčku
s zelenými vlásy!
Nevdala se tvá matička
ve příbytek lásky.

Obluzena, polapena
v ošemetné síti,
nemá žádné zde radosti
leč tebe, mé dítě!“ -

„Co to zpíváš, ženo má?
Nechci toho zpěvu!
Tvoje píseň proklatá
popouzí mne k hněvu.

Nic nezpívej, ženo má,
v těle žluč mi kyne:
sic učiním rybou tebe
jako mnohé jiné!“ -

„Nehněvej se, nehněvej,
Vodníku, můj muži!
Neměj za zlé rozdrcené,
zahozené růži.

Mladosti mé jarý štěp
přelomil jsi v půli:

a nic jsi mi po tu dobu
neučinil k vůli.

Stokrát jsem tě prosila,
přemlouvala sladce,
bys mi na čas, na kratičký,
dovolil k mé matce.

Stokrát jsem tě prosila
v slzí toku mnohém,
bych jí ještě naposledy
mohla dáti sbohem!

Stokrát jsem tě prosila,
na kolena klekla:
ale kůra srdce tvého
ničím neobměkla!

Nehněvej se, nehněvej,
Vodníku, můj pane!
Anebo se rozhněvej,
co díš, ať se stane.

A chceš-li mne rybou míti,
abych byla němá:
učiň mne radš kamenem,
jenž paměti nemá.

Učiň mne radš kamenem
bez mysli a citu:
by mi věčně žel nebylo
slunečního svítu!“ -

„Rád bych, ženo, rád bych já
věřil tvému slovu:
ale rybka v širém moři -
kdo ji lapí znovu?
Nezbraňoval bych ti já
k matce tvojí chůze:
ale liché mysli ženské
obávám se tuze!

Nuže - dovolím ti já,
dovolím ti zdůli:
však poroučím, ať mi věrně
splníš moji vůli.

Neobjímej matky své,
ani duše jiné:
sic pozemská tvoje láska
s nezemskou se mine.

Neobjímej nikoho
z rána do večera:
před klekáním pak se zase
vratíš do jezera.

Od klekání do klekání
dávám lhůtu tobě:
avšak tu mi na jistotu
zůstavíš to robě.“

IV

Jaké, jaké by to bylo
bez sluněčka podletí?
Jaké bylo by shledání
bez vroucího objetí?
A když dcera v dlouhém čase
matku svou obejmě zase,
aj, kdo může za zlé mítí
laskavému dítěti?

Celý den se v pláči těší
s matkou žena z jezera:
„Sbohem, má matičko zlatá,
ach, bojím se večera!“ -
„Neboj se, má duše drahá,
nic se neboj toho vraha;
nedopustím, by tě v moci
měla vodní příšera!“ -

Přišel večer. - Muž zelený
chodí venku po dvoře;
dvěře klínem zastrčeny,
matka s dcerou v komoře.
„Neboj se, má drahá duše,
nic ti neuškodí v suše,
vrah jezerní nemá k tobě
žádné moci nahore!“ -
Když klekání odzvonili,
buch, buch! venku na dvěře:
„Pojď již domů, ženo moje,
nemám ještě večere!“ -
„Vari od našeho prahu,
vari pryč, ty lstivý vrahu,
a co dřív jsi večeríval,
večeř zase v jezeře!“ -

O půlnoci buch, buch! zase
na ty dvěře zpukřelé:
„Pojď již domů, ženo moje,
pojď mi ustlat postele!“ -
„Vari od našeho prahu,
vari pryč, ty lstivý vrahu,

a kdo tobě prve stlával,
ať ti zase ustele!“ -

A potřetí buch, buch! zase,
když se šeril ranní svit:
„Pojď již domů, ženo moje,
dítě pláče, dej mu pít!“ -
„Ach matičko, muka, muka -
pro děťátko srdce puká!
Matko má, matičko zlatá,
nech mne, nech mne zase jít!“ -

„Nikam nechod', dcero moje!
Zradu kuje vodní vrah;
ač že péči máš o dítě,
mně o tebe větší strach.
Vari, vrahu, do jezera!
Nikam nesmí moje dcera;
a pláče-li tvé děťátko,
přines je sem na náš práh.“ -

Na jezeře bouře hučí,
v bouři dítě naříká:
nářek ostře bodá v duši,
potom náhle zaniká.
„Ach, matičko, běda, běda,
tím pláčem mi krev usedá:
matko má, matičko zlatá,
strachuji se Vodníka!“ -

Něco padlo. - Pode dveřmi
mok se jeví - krvavý;
a když stará otevřela,
kdo leknutí vypraví!
Dvě věci tu v krvi leží -
mráz po těle hrůzou běží:
dětská hlava bez tělíčka
a tělíčko bez hlavy.

ERBEN, Karel Jaromír. *Kytice*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1948. Vodník. s. 84 - 93.

- 1) Proč neměla chodit dcera k jezeru? (Jaká znamení matku varovala?)
- 2) Proč nechtěl vodník pustit ženu z podzemního světa?
- 3) Co mu musela slíbit?
- 4) Dostala ještě šanci napravit porušení svého slibu?
- 5) Jaký trest jí stihl?
- 6) Za jaké chyby dcera pyká?
- 7) Jaké úskalí mateřské lásky je zde zobrazeno?
- 8) Do které oblasti patří tato balada (motivy z pohádek a pověstí, ze života, působení pohanských tajemných sil a bytostí)?
- 9) Které části balady se odehrávají na souši, které pod hladinou?

Řešení:

- 1) Zlý sen, pátek nešťastný je den.
- 2) Nevěří ženám (liché mysli ženské).
- 3) Že neobejme žádnou lidskou bytost a vrátí se před klekáním do jezera ke svému synovi.
- 4) Ano, 3x.
- 5) Zabil jejich syna, jedinou radost, kterou měla.
- 6) Nejdříve neuposlechla matku, poté svého muže.
- 7) Co je víc – láska k matce, nebo k dítěti?
- 8) Do oblasti tajemných sil.
- 9) I. a III. vodníková říše, II. a IV. svět matky a dcery.